

РЕЦЕНЗИЯ

От доц. д-р Соня Варадинова Милева-Божанова (05.02.18),
член на научно жури определено със Заповед № 2313/04.10.2012 г. на Ректора
на ЮЗУ «Неофит Рилски»

Относно: публична защита на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен **„доктор“** по професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност „Икономика и управление“ (туризъм).

Тема на дисертационния труд: **„Системен подход към управлението на риска в туристическите компании»**

Автор на дисертационния труд: **Ася Христова Христозова**, редовен докторант в катедра «Туризъм» при Стопански факултет на ЮЗУ «Неофит Рилски».

Научен ръководител: проф. Д-р Румен Георгиев

Втори научен консултант: доц. д-р Преслав Димитров

Представеният за рецензиране дисертационен труд е обсъден от разширен катедрен съвет на катедра «Туризъм» към Стопански факултет при ЮЗУ «Неофит Рилски» - Благоевград на 17.09.2012 г. и насочен за публична защита, в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане и Правилника за организацията и провеждането на конкурси за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в ЮЗУ «Неофит Рилски», като са спазени всички процедурни изисквания.

1. Обща характеристика на работата

Представеният за рецензиране дисертационен труд на докторант Ася Христозова, авторефератът, справка за приносите и научните публикации свидетелстват за целенасочените усилия на автора задълбочено да анализира и изследва въпросите, свързани с управлението на риска в туристическите компании.

Дисертационният труд е с общ обем 158 (сто петдесет и осем) страници, от които 8 (осем) страници приложения, а други 12 (дванадесет) страници списък на използваната литература. Структурата на дисертационният труд се състои от въведение (4 страници), три глави (с обем на основния текст 127 страници), заключение (4 страници), използвана литература и две приложения. Използвани са 161 източника, 88 на кирилица, 73 на латиница, включително 7 интернет източника. Преобладаващата част на използваната литература е след 1990 година, което показва добро познаване на актуални публикации по темата. Като цяло ползваната литература е цитирана коректно в изложението. Дисертационния труд има изразено практико-приложен и методически характер, който се изразява в апробирания системен подход при управлението на риска на примера на конкретно туристическо предприятие (хотелски комплекс).

2. Оценка на научното съдържание, език и стила на изложение

Темата за управлението на риска не нова, но продължава да бъде **актуална** на фона на протичащите процеси на глобализация, несигурност, заплахи от различно естество и динамика на пазарите.

Докторантът адекватно е разграничава **обектът и предметът** на изследването, ясно дефинира **целта** и своите изследователски пет задачи. В увода аргументирано е посочена актуалността на темата, предварителни допускания и ограничения на дисертационния труд. **Използваният инструментариум** и методика са комплексни. Приложени са процесният, аналитичният, интуитивният и системният подход, както и методите на синтеза и абстракцията. **Стилът** на изложението е стегнат, като текста е написан на разбираем научен **език**.

Основната част на работата се състои от три глави, като съдържанието на главите съответстват точно на темата на разработката. **В глава първа** „Теоретични въпроси на управлението на риска в туристическите компании” са разгледани състоянието и развитието на теоретичната мисъл за управлението на риска в туризма, типология, особености и приложения на системния подход в управлението на риска в туристическите

компании. Специално внимание е отделено на различните групи рискове, както и конкретно на класификацията рискове в управлението на хотелиерството.

Втора глава озаглавена «Методологически въпроси по управлението на риска в туристическите компании» фокусът е върху измерването и скалите за оценката на риска, както и върху критериите, показателите и методите за анализ и оценка на риска в туризма.

Трета глава е изцяло практико-приложна, като се представят изводите от апробацията в действащ туристически комплекс на примера на „София Дедеман Принцес хотел” (понастоящем „София Принцес Хотел”). Обекта е разгледан обстойно като структура, продуктова политика. Анализирани и оценени са рисковете в различните му измерения от гл. т. дейността на конкретния обект. Представена е комплексна оценка на нивото на риск на базата на анкетно проучване сред 30 ключови служители на хотела. Докторант Ася Христовова предлага система за управление на риска в изследвания обект, като предлага решения за намаляване на рисковете – преди всичко финансови и имуществени. Разгледани са три конкретни рискови ситуации, като са предложени мерки за защита от риска и финансово обезпечаване.

В заключителната част докторанта предлага конкретни насоки за подобряване управлението на риска на примера на изследвания хотел (с. 121 – 133).

В **заключението** се обобщават окончателните изводи и се излага тяхното отношение към поставената цел и научни задачи.

3. Оценка на научните и практическите резултати и приносите на дисертационния труд

В дисертационния труд има убедителни доказателства за научно-приложни резултати, представени като решения за прилагане на системния подход за управление на риска в сферата на туризма. Те са с характер на **практико-приложни приноси** и се изразяват в следното:

Първо, на базата на комплексен теоретичен и литературен преглед са обобщени спецификата на управлението, измерването и оценката на риска на равнище туристическо предприятие.

Второ, приложен и апробиран е системен подход за оценка на риска на примера на четири звезден хотелски комплекс, като са изведени основни рискови ситуации и са предложени конкретни мерки за защита от риска и финансово обезпечаване, които могат да бъдат използвани в управлението на риска и в други туристически предприятия.

4. Критични бележки и препоръки

В дисертацията се констатира и някои недостатъци, които дават основание да бъдат направени и следните конкретни и общи **критични бележки**:

Първо, на места се среща известна тавтология и двусмислена употреба на термини, очевидно използвани като синоними, като на пример „туристически компании“ (с. 81), „хотелско предприятие“ (с. 32), „туристическо предприятие“ (с. 81). Би било добре стилистиката и използваната терминология да се синхронизират като се внесе яснота във влаганото съдържание.

Второ, прави впечатление включването на литература, която не е пряко свързана с темата (на пример източници под № 1, 11, 35, 37, 38, 81 и други), които ненужно увеличават списъка на използваната литература и би следвало да отпаднат като заглавия.

Трето, не за всички таблици и фигури са посочени източник като на пример фиг. 2.6 (с. 64), фиг. 2.8 (с. 70) и други.

Четвърто, в последната трета глава в частта свързана с предложението за конкретни насоки за подобряване управлението на риска на примера на изследвания обект се забелязва абстрахиране от спецификата и опит за обобщаване и теоретизиране на съдържанието, което е необичайно за практико-приложния характер на изследването.

5. Въпроси по дисертационния труд.

1. В основния текст на дисертацията си разглеждате управлението на риска за туристическите компании, като в практическата част се спирате на хотелски комплекс. Смятате ли, че приложения системен подход за управление на риска в хотелиерството

има своя специфика и до колко е универсално приложим и в другите сфери на туристическа дейност (посредничество, ресторантьорство, туристически транспорт и т.н.)?

Посочените критични бележки **не намаляват значимостта** на изтъкнатите практико-приложни приноси. Дисертационния труд съдържа значителна по обем полезна информация, като обхваща съществени въпроси, свързани с управлението на риска и общото повишаване ефективността на туристическата дейност. Съдържанието на дисертацията свидетелства, че дисертантът е способен да използва различни методи и да излага постигнати резултати. Има задълбочени познания в сферата на хотелиерството и в частност в управлението на риска и е в състояние да провежда самостоятелни изследвания. Докторантът е в състояние да прави задълбочени анализи както на наличната вторична информация, така и на събраните лично от него първични данни и факти (анкетни проучвания). Всичко това доказва целесъобразността и оригиналността на получените резултати, които са негово лично дело.

6. Автореферат, справка за приносите и публикации, свързани с дисертационния труд

Авторефератът е в обем от 27 (двадесет и седем) страници, кореспондира с основния труд и представя в синтезиран вид изследваните проблеми. Съставен е от пет части, които включват обща характеристика на дисертационния труд, кратко съдържание на дисертационния труд, справка за приносите и публикации, свързани с дисертационния труд. Справката за приносите в дисертационния труд не се приема напълно (виж т. 3 от становището), но като цяло отразява основните постижения на докторанта.

Докторант Ася Христозова има **4 научни публикации**, пряко свързани с тематиката на дисертационния труд от които 2 научни статии (за една от които е представена служебна бележка, в уверение на това, че е приета и предстои да бъде публикувана) и 2 **научни доклада** изнесени на международни конференции (2011 Благоевград; 2010 в Дюни). Няма публикации в чужбина, но три от докладите са на английски език.

В заключение, обемът на представените публикации, отговаря на **количествените и качествените критерии и изискванията** необходими публикации при защита на дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор”.

5. Общо заключение

Предлаганата за рецензиране докторска дисертация представлява научна новост в сферата на управлението на риска в хотелиерството. Практическата апробация и постигнатите резултати на поставените научни задачи представляват усъвършенстване на известни методики и приспособяването им към дейността на конкретни обекти. Резултатите могат да бъдат използвани в сферата на хотелиерството като цяло, както и в други туристически дейности при които се наблюдават идентични рискови ситуации. Увереността ми, че направените изводи и обобщения са лично дело на кандидата са причина да смятам, че **дисертацията отговаря** на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане и Правилника за организацията и провеждането на конкурси за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в ЮЗУ «Неофит Рилски» - Благоевград.

Това ми дава основание да предложа на уважаемите членове на научното жури при ЮЗУ «Неофит Рилски» – Благоевград да вземе решение за присъждане на образователната и научна степен „доктор” на Ася Христова Христозова по научна специалност 05.02.18 „Икономика и управление (туризъм)”.

Дата 30.10.2012 г.

Член на журито:

/Доц. д-р Соня Милева/